

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

ТРАФИКЪТ НА ХОРА ЗА СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ: ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ И ПРАНЕТО НА ПАРИ

Policy Brief No. 78, юни 2018 г.

След 2000 година, трафикът на хора с цел сексуална експлоатация се превърна в един от най-големите престъпни пазари в България. С отпадането на шенгенските визи за български граждани през 2001 г., България се превърна в един от основните източници на жертви на трафик с цел сексуална експлоатация в ЕС. Трафикът и проституцията не само осигуряват огромни приходи за българската организирана престъпност, но имат особено негативно социално и икономическо въздействие върху местните общности. Бързата адаптивност на организираната престъпност и нивото на сложност на някои от операциите по трафика поставят нови предизвикателства пред правоприлагащите и съдебните органи. В много отношения на българските институции не им достигат необходимите ресурси и възможности, особено при разследванията, свързани с пране на пари, където са налице редица предизвикателства, като например недостатъчен капацитет и функционални и структурни празнини в институционалната рамка.

Приемането на България в ЕС през 2007 г. и премахването на ограниченията за достъп на български граждани до европейския пазар на труда през 2013 г., доведе до съществени промени в явлението „трафик на хора“. Свободата на пътуване и законната работа в държавите – членки на ЕС сложи край на контрола на престъпните мрежи върху достъпа до пазара на сексуални услуги в ЕС. Наред с това, натискът на европейските и българските съдебни и правоприлагащи

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Трафикът на хора продължава да е силно печеливш престъпен пазар за организираната престъпност в България.
- За разлика от независимите трафиканти, организирани престъпни групи често правят значителни начални инвестиции и оперативни разходи (напр. за осигуряване на достъп до клиенти, контрол на жертвите, сигурност и прикриване на престъпната дейност).
- Информационните и комуникационни технологии водят до промени, както в методите, така и в структурата на разходите, свързани с операциите по трафика на хора.
- Ключовият принцип да се следват парите все още не е напълно институционализиран в България и разследванията за пране на пари рядко се провеждат паралелно с разследването за трафик на хора.
- Набирането, обучението и използването на допълнителни полицейски служители, способни да провеждат сложни финансови разследвания, трябва да стане приоритет.
- Налице е неотложна необходимост от подобряване на механизмите за координация при наказателното разследване на организираната престъпност и свързаните с нея финансови операции в рамките на прокуратурата, както и механизмите за координация с другите компетентни институции.
- В дългосрочен план следва да се обсъди възможността за съсредоточаването на правомощията за наказателна и т.нар. „гражданска“ конфискация в компетенциите на прокуратурата, с цел да се избегне дублирането на ресурси и да се гарантира възможността за паралелни разследвания за пране на пари при производства, свързани с организирана престъпност.

С финансовата подкрепа на Европейската комисия и на Българо-швейцарската програма за сътрудничество.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

органи и засиленото им международно сътрудничество принуждава престъпните мрежи да са все по-малко склонни към използване на насилие срещу жертвите на трафика на хора. В резултат трафикантите стават все по-малко ефективни при контрола и експлоатацията на вече набраните жертви. Социалните и демографски промени, като например по-малкият брой новородени след 1990 г. и миграцията към големите градове, също допринасят за смаляването на групата на уязвимите към трафика на хора лица¹, наред с почти двойното нарастване на доходите в годините след присъединяването към ЕС, дори и в малките градове и селските райони.

Размер на престъпния пазар

Последните оценки на размера на трансграничния трафик на жертви сочат, че през периода 2005 – 2009 г. между 11 000 и 21 000 секс работнички от България са се трудили в други страни от ЕС и са генерирали около 1,5 млрд. евро, което е приблизително равно на 2,6-2,7 % от националния БВП за същия период. Според изчисленията, през 2012 г. вътрешният пазар е генерирал между 123 и 205 млн. евро с 6 000 до 10 000 секс работнички².

Последните публични данни от няколко държави – членки на ЕС обаче разкриват, че броят на

Фигура 1. Жертви на трафик, участвали в съдебни производства, 2005 – 2017 г.

Източник: По данни от прокуратурата.

идентифицираните жертви от България намалява от 2012 г. насам. Данните от Нидерландия и Германия за регистрирани жертви на трафика на хора сочат, че през 2016 г. броят на жертвите от България е намалял почти наполовина спрямо 2012 г. Успоредно с това е намалял и броят на идентифицираните от българските органи жертви – с 22 % през периода 2012 – 2016 г., макар 2017 г. да бележи слабо увеличение.

Фигура 2. Регистрирани престъпления, досъдебни производства и осъдени за трафик на хора, 2010 – 2016 г.

Източник: Годишни доклади на прокуратурата, годишни статистики на МВР (2010 – 2017).

Както изглежда, поне за България, намаляващият брой на регистрираните от прокуратурата жертви е пряко следствие от намаляващия брой на започнатите досъдебни производства. Новите производства са намалели от 141 през 2012 г. на 85 през 2015 г., след което бележат слабо увеличение до 104 през 2016 г. Няколко фактора, свързани с реструктурирания в правоприлагащите институции, допринесоха за този съществен спад в разследванията през последните пет години. През 2013 г. Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) – агенцията, участваща най-активно в разследванията на трафика на хора, се сля с Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС). Вътрешните реорганизации след сливането доведоха до спиране на работата по редица

¹ Bezlov, T., Yordanova, M., & Stoynova, N. Corruption and trafficking in women. The case of Bulgaria. Sofia, 2016.

² Оценка на заплахата от сериозната и организираната престъпност 2010 – 2011. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

случаи, освобождаване и пенсиониране на много старши офицери с опит в борбата срещу трафика на хора. Две години по-късно ГДБОП отново бе възстановена като специализирана дирекция към Министерството на вътрешните работи (МВР), но съставът ѝ бе намален наполовина и много от регионалните звена не бяха възстановени. Така техният общ брой бе сведен от 28 на 12. Някои от регионалните дирекции, чието съществуване бе прекратено, покриваха райони с дълга традиция в трафика на хора. В градове като Пазарджик, Добрич, Разград, Перник, Ямбол, Шумен и др. понастоящем няма местни звена, въпреки големия брой жертви и организирани престъпни групи, участващи в трафика на хора. Наред с това, повечето от сега съществуващите регионални звена на ГДБОП разполагат с ограничени ресурси и често със случаите на трафик на хора се занимава само един служител.

Мрежите за трафик на хора

От 90-те години на ХХ век насам, в трансграничния трафик на хора в страната не се забелязва видимо присъствие или роля на престъпници от други националности. Разграничават се четири типа действащи лица: големи организации с йерархична структура; гъвкави мрежи от сътрудничащи си независими трафиканти; семейни организации/организации на кланов принцип; независими трафиканти.

Организации с йерархична структура: Докато в миналото тези организации упражняваха контрол върху достъпа до пазара чрез принуда и налагане на такси за защита върху всички независими действащи лица, днес те предпочитат да сключват трудови договори със секс работничките и да упражняват контрол чрез използването на пазарни механизми, напр. осигуряване на достъп до печеливши локации, осигуряване на защита срещу конкуренцията и полицейските органи. В зависимост от големината и сложността на организацията, нейните лидери могат да инвестират в няколко локации в България и в чужбина вместо в едноединствено място.

Гъвкавите мрежи обикновено са съставени от различен брой независими трафиканти, всеки от които набира самостоятелно жени от България или други държави – по правило с тяхното съгласие. Всеки трафикант поема грижата за всички

свързани с бизнеса аспекти (напр. осигуряване на локация, защита от агресивни клиенти, разрешителни за пребиваване и лицензи).

Семейните организации/организациите на клановия принцип са типични за ромската общност и обикновено членовете на организираната престъпна група са част от рода. Структурата най-често следва родствените връзки, като начело на организацията стои някой от възрастните членове на семейството, а конкретните задачи се разпределят между останалите. Обикновено тези организации трафикират жени от същата етническа група, понякога дори и членове на семейството.

Независимите трафиканти обикновено са двойка (семейна или не) или един трафикант с 2-3 секс работнички, действащи като семеен/малък бизнес. Жените привличат клиенти и предоставят секс услуги, а мъжете осигуряват защита и се грижат за логистиката. Независимите трафиканти не делят приходите си с определена престъпна организация, но често плащат фиксирана такса срещу правото да работят на конкретна локация. По този начин те запазват всички приходи за себе си, но често са изложени на риск от изнудване и насилие от конкуренти, както и на опасността да бъдат докладвани на местните власти, тъй като не са част от група или мрежа, която да ги защити.

Повечето трафиканти прибегват до сходни стратегии за намаляване на риска да бъдат засечени и разследвани от полицията. Тези стратегии обикновено включват елементи като предварително осигуряване на съгласието на жертвите и договаряне на начина, по който ще се разпределя спечеленото от тях, като използват насилие само в изключителни случаи и често се представят за техни приятели или съпрузи. Като цяло, трафикантските мрежи се опитват да предлагат на секс работничките определени икономически предимства и сигурност. За жените, които се опитват да работят самостоятелно, вероятността да спечелят по-малко и да станат жертва на насилие е по-голяма заради ограничен им достъп до изгодни локации в Централна и Западна Европа.

Структура на пазара

В миналото контролиран изключително от организираната престъпност и на практика поделен между няколко големи групи във всички големи

градове и курорти, днес пазарът на проституцията в България е значително по-фрагментиран и децентрализиран. Подобни тенденции се отчитат и при трансграничния трафик на хора. Въпреки тези нови тенденции и увеличения дял на независимите действащи лица, бизнесът с трафика на хора в страната и чужбина продължава да е до голяма степен контролиран от българската организирана престъпност.

Вътрешният пазар на сексуални услуги

Вътрешният пазар на проституцията в България принципно може да бъде разделен на три основни сегмента: работещи на открито, работещи на закрито и луксозна проституция. Пазарните сегменти могат да бъдат разграничени на база мястото, където се предоставят секс услугите, ценовата гама и клиентелата.

Най-ниският пазарен сегмент в България е **проституцията на открито**, включваща секс работнички, които предлагат сексуални услуги на различни публични места. Една група се съсредоточава върху оживените места в големите градове като железопътни гари и автогари, мостове, долнокачествени хотели, обходни пътища и странични улици, в близост до централната част на града. Някои от тях мигрират към покрайнините на курортите през туристическия сезон. Втората група работи край главни пътища, магистрали и шосета, които са в близост до местата за преминаване на границата – най-вече паркинги, мотели, кръстовища и подобни. Техни основни клиенти са шофьорите на камиони. Този сегмент е зает основно от семейните организации на ромския етнос, както и от някои независими трафиканти.

Най-голям брой секс работнички са ангажирани в **сегмента на проституцията на закрито**, който може условно да бъде разделен на няколко поднива. Най-долното ниво е заето от т.нар. „апартаментна проституция“, осъществявана в наети апартаменти на първите етажи на жилищни сгради. *ВИП клубовете* заемат следващото подниво, на което цените са по-високи и контролът върху проститутките не е толкова строг. Този сегмент включва и осигуряването на компаньонки на повикване. Най-луксозното ниво включва *еротичните барове и клубове*. Секс работничките в еротичните барове печелят допълнително под формата на поръчани от клиентите питиета и от танцуване.

По правило, собствениците на тези места правят предварителен подбор на секс работничките преди да сключат с тях договор и редовно ги сменят с нови.

Този пазарен сегмент се контролира от групи с йерархична структура, които обикновено инвестират в места за секс услуги, разположени в доходни локации – в центъра на София или в центровете на някои от големите градове, както и в черноморските и планински курорти. През периода 2010 – 2012 г. обаче, контролираните вериги от апартаментни публични домове в големите градове започнаха да изчезват, отстъпвайки пред самостоятелно работещите (предимно по двойки) проститутки, които наемат техни собствени жилищни пространства, все по-често предлагат услугите си онлайн и понякога плащат такси за сигурност на престъпните мрежи – за защита срещу евентуални заплахи от страна на клиенти. Много независими сводници също започват да работят в този пазарен сегмент като управляват апартаменти със свои собствени секс работнички или осигуряват момичета на повикване с активното използване на онлайн реклама.

Пазарният сегмент на **луксозната проституция** включва различни бизнес структури, използвани за прикритие на предлаганите високоплатени сексуални услуги. Типичните бизнеси, използвани в този пазарен сегмент, включват модни и рекламни агенции, агенции за модели, както и импресарски компании, работещи с танцови трупи и поп-фолк изпълнителки. Много от жените, наети на постоянни или временни договори обаче, биват убеждавани да изпълняват сексуални услуги, като по този начин се размива границата между техните задължения като модели и като компаньонки. Този сегмент е отново доминиран от йерархичните организации, които в много случаи работят и в сегмента на услугите на закрито.

Трансграничен трафик за сексуална експлоатация

Структурата и функционирането на трансграничния трафик на хора силно наподобява вътрешния пазар на проституцията. Уличните секс работнички заемат места на подбрани улици, паркинги и открити пространства в големите европейски градове. Секс работничките в сегмента на закрито биват експлоатирани на различни места като публични домове, хотели, секс клубове, барове и витрини,

след като трафикантите договорят достъп със съответните собственици или с престъпните организации, контролиращи тези заведения. Престъпните организации, работещи в сегмента на луксозната проституция, привличат чуждестранни клиенти по време на международни турнета на агенциите за модели, обикновено в съседни страни като Гърция и Турция, до по-луксозни дестинации като например Дубай, и по-рядко в Италия и Франция. В резултат, на момичетата биват осигурявани ангажименти в събития за свободното време или по време на бизнес конференции.

Някои от големите йерархични организации работят както на вътрешния, така и на външния пазар на проституцията. Регионалните трафикантски мрежи обаче по-често не присъстват на вътрешния пазар, предпочитайки да организират трансграничен трафик за страните от ЕС, Швейцария и Норвегия. Те набират секс работнички от съответния регион и ги трафикират до конкретни европейски градове. Така например, престъпните мрежи от Сливен, Пазарджик, Стара Загора, Хасково, Плевен, Русе, Добрич, Видин и др. са създали трафикантски канали до Брюксел, Страсбург, Ротердам, Осло, Кьолн, Виена, Валенсия, Рим, Кобленц и др. За да избегнат зависимостта и плащането на такси за защита, когато доставят секс работнички за ЕС, регионалните своднически мрежи работят самостоятелно от големите йерархични организации.

Големите йерархични организации с установено присъствие на вътрешния пазар, от друга страна, прилагат различен бизнес модел, който им гарантира по-добър контрол над жертвите. Новонаетите жени първо работят в някои от големите български градове или курорти и след като докажат лоялността си, биват изпращани на по-доходни места в чужбина. Секс работничките се връщат периодично да работят в България след известен период на работа в чужбина или при възникването на проблеми (напр. опити за изнудване от други престъпни групи, конфликт с конкуренцията, полицейски операции и др.).

В началото на века, новосформираните регионални йерархични групи и гъвкави мрежи се придържат към определен европейски град или регион и едва след като се установят разширяват дейността си в нови градове. През последните години броят на трафикантските дестинации се удвои. Докато в миналото трафикантските канали се контроли-

рат от няколко големи организации и мрежи, понастоящем различни трафикантски организации инвестират в чужбина с цел упражняване на пряк контрол над работното място на жертвата чрез закупуването или наемането на различни обекти като барове, ресторанти, хотели, нощни клубове, витрини, портали и фирми за компаньонки. Тази стратегия включва създаването на законни бизнес структури, които да служат за параван на престъпните дейности. Наред с предимствата на засиления контрол над жертвите, стратегията предлага и по-добро прикритие при полицейски проверки.

Финансиране и финансово управление

Широко разпространено е мнението, че трафикът на хора е престъпна дейност, която не изисква особено финансиране и същевременно носи огромни печалби, а самото влизане на този пазар не изисква никакви специални инвестиции. Събраната информация до голяма степен опровергава този популярен мит, поне в българския контекст.

Източници на капитал

Необходимостта от начална инвестиция за влизане на пазара на трафика на хора за сексуална експлоатация варира в зависимост от избрания бизнес модел. Докато ограниченото по мащаб еднократно набиране на жертви може да не изисква никакви инвестиции, наемането на доходна локация за секс работничката в сегмента на закрито може да включва авансово плащане в размер от 1000 до 3700 евро на вътрешния пазар и от 2000 до 4000 евро в чужбина. Наред с това, първоначалната инвестиция може да включва разходи за набиране, транспорт и настаняване за жертвите. Наемането или придобиването на заведения за секс услуги (публични домове, еротични клубове и т.н.) изискват значителни първоначални инвестиции, вариращи от 60 000 евро за клуб на Черноморското крайбрежие до инвестиция от 1 млн. евро в Испания.

Новодошлият играч може да заеме първоначалния капитал за влизане на пазара или за разширяване на дейността от вече действащи лица с установени позиции в бизнеса с трафик на хора, било то чрез роднини, приятели или по-широки социални контакти. Връзките с вътрешни (за бизнеса) хора

са елемент от решаващо значение за осигуряването на начално финансиране и за преодоляване на препятствията към влизането на пазара.

Разликите в **източника на начален капитал** са тясно свързани с начина на влизане на пазара – самостоятелно или чрез вече установена мрежа или престъпна организация, както и с пазарния сегмент – на открито, на закрито или луксозна проституция. На независимите трафиканти обикновено се налага да осигурят начален капитал, за да си осигурят достъп до клиенти (напр. място на улицата или в публичен дом, витрина в квартал на червени фенери и др.), за логистика (напр. транспорт, квартира, разрешителни за работа и др.) и за разкрояване на трафикираното лице – напр. луксозни дрехи, аксесоари, козметика, грижа за коса и тяло, и др.

На криминалните предприемачи, които се присъединяват към установени мрежи за трафик, не се налага сами да покриват всички тези разходи, тъй като мрежата може да им даде достъп до локации или, най-малкото, да им осигури първоначален оборотен капитал за покриването им. След това инвестицията се изплаща със спечеленото от секс работничките.

Присъединяването към установена трафикантска или сводническа мрежа осигурява редица конкурентни предимства, както за секс работничките, така и за сводниците. Мрежите и групите притежават по-голям наличен капитал, който може да покрие разходите за набиране, транспорт и квартира. Освен това те имат установени бизнес контакти, както и могат да осигурят заем при спешни случаи. Независимото опериране на пазара за секс услуги води след себе си редица рискове. Независимите секс работнички са уязвими пред агресивни и недобросъвестни клиенти, както и пред мрежи и групи, които се стремят да ги подчинят и контролират. Независимите сводници и трафиканти често трябва сами да извършват всички свързани с бизнеса дейности. Неслучайно, те обикновено контролират или (избират да контролират) ограничен брой секс работнички (до три), за да избегнат както по-високите разходи, така и заплахите от страна на по-големите трафикантски мрежи.

Взимането на пари на заем често се използва и за преодоляване на трудни моменти. Все пак, заемите от лихвари са рисковани поради изключително

високите лихви; ето защо, както сводниците, така и секс работничките се стараят да ги избягват. Като цяло, трафикантите предпочитат да уреждат подобни ситуации чрез заеми от други членове на тяхната мрежа. Секс работничките разчитат на широка мрежа от кредитори, включваща сводници, колежки, а в някои случаи и клиенти. Тези вътрешномрежови заеми вървят с по-благоприятни лихви спрямо тези на лихварите – обикновено от порядъка на 10-20 %. Лихвеният процент може да бъде по-висок за тези, на които тепърва предстои да докажат надеждността си.

Уреждане на плащания

Макар че плащанията могат да бъдат уредени по различни начини, по правило всички транзакции вътре в трафикантската мрежа, както и с външните действащи лица, се уреждат в брой. Клиентите плащат в брой на секс работничките (преди или след услугата), а те от своя страна съобщават и отчитат спечеленото „ден за ден“, често с кодирани съобщения по телефона. Те получават своя дял периодично в брой от трафиканта/сводника или от доверено лице. След това паричните постъпления се разпределят нагоре по веригата чрез доверени приносители, които са по-скоро вътрешни хора, отколкото типични мулета за пренос на пари. Съществуват и изключения, тъй като понякога клиентите могат да платят за сексуалната услуга чрез банков превод/кредитна карта – там, където подобни плащания се регистрират като законна услуга, напр. масаж. Такъв е случаят, когато доверени клиенти, базирани в Западна Европа, поръчват услуги от секс работнички, базирани в България. Преведените безкасово пари обикновено са за покриване на пътните разходи или са авансово плащане за сексуалните услуги.

Трябва да се отбележи, че на вътрешния пазар на услугите на закрито и луксозната проституция много секс работнички притежават фиктивни договори за офис асистентки, хостеси, барманки, танцьорки на екзотични танци, администраторки, камериерки и др. Договорите обикновено са подписани с фалшиви компании за минималната работна заплата и при минималното работно време. Тези работнички действително получават плащания по договорите и имат обществени и здравни осигуровки, като поне някои от тях получават заплатите си с банков превод. По този начин трафикантите се опитват да прикрият истинския характер на дейността си и да избегнат подозри-

телността на правоприлагащите органи и другите регулаторни агенции.

Сводниците и трафикантите, които прехвърлят приходи от чужбина, понякога използват услугите на компании за парични трансфери като Уестърн Юниън. Въпреки това, те вземат редица предпазни мерки, например да използват посредници (мулета), които да изтеглят парите и да ги предадат на истинските получатели. Трансферите с Уестърн Юниън са предпочитани и от секс работничките, които изпращат малки суми на своите семейства. Друг метод за изпращане на пари в България е чрез шофьори на бусове, обслужващи трансгранични маршрути (някои от тях могат да са част от други престъпни мрежи, напр. за контрабанда на канабис от Нидерландия).

Сводниците и трафикантите понякога също използват доверени трети лица за уреждане на плащания към собственици на клубове или корумпирани полицаи, които не са част от мрежите. В някои случаи се прилагат по-сложни схеми, включващи банкови преводи през многобройни банкови сметки, контролирани от боса на мрежата и регистрирани на името на фиктивни юридически лица или кухи компании. Сметките на фиктивните лица се използват на ротационен принцип с цел избягване на подозрение. Използват се и парични мулета, особено за уреждане на международни плащания.

Когато работят в чужбина, много трафиканти се пазят от пряко участие в разплащанията, тъй като присъствието им около секс работнички и в определени клубове и хотели може да предизвика съмнения. Затова уреждането на плащанията с клубове и хотели често се възлага на самите секс работнички, които директно се договарят със собствениците на заведенията, където се предоставят секс услугите. Плащанията на вътрешния пазар също се уреждат в брой, пряко между трафиканта (или негово доверено лице) и собственика на клуба/хотела, където се извършват сексуалните услуги.

Сегментът на луксозната проституция показва някои малки разлики в начините, по които се уреждат плащанията. Предполагаемата ексклузивност на изпълняваните от „моделите“ сексуални услуги и успоредното функциониране на модната агенция като прикритие за бизнеса осигуряват известна дистанция между клиента и секс работничката, що

се отнася до финансовите трансакции. Договорките с клиентите обикновено се движат от една централна фигура в агенцията, т.нар. „букър“. Често букърът получава плащанията пряко от клиента. В такива случаи жените изпълняват предварително уредени и предплатени услуги, без да имат досег с парите. Въпреки това за редовните клиенти понякога се правят изключения и те могат да платят директно на секс работничките.

Разходи за дейността

Операциите по трафика изискват различни разходи на всеки етап от процеса: набиране, транспортиране и експлоатация. Някои от тези разходи са еднократни и могат да бъдат категоризирани като инвестиционни, докато други са повтарящи се или оборотни. Структурата на разходите за операции по трафика варира в зависимост от модела на работа на трафикантите.

Набирането на нови сексуални работнички в повечето случаи води до вложения, както на финансови средства, така и на време. Независимите трафиканти, организациите на семейния принцип и гъвкавите мрежи често използват т.нар. “loverboy” метод или друга подобна стратегия, включваща измама и манипулация. Този метод включва ухажване от вербовчика, сприятеляване и манипулиране на потенциалната жертва за установяване на отношения на доверие.

В някои случаи процесът на изграждане на доверие може да продължи до девет месеца или повече, при което т.нар. “loverboy” генерира продължителни разходи. Много често вербовчиците набелязват и избират добре изглеждащи жени от бедни семейства, които могат лесно да бъдат впечатлени с луксозен начин на живот. Свързаните с операцията разходи включват сметки за ресторанти, почивки, дрехи и други подаръци. В този смисъл, освен белег за успех, скъп автомобил, марково облекло и аксесоари, скъп смартфон и добре поддържано тяло се явяват необходим инструмент за демонстрация на луксозен живот от страна на сводниците, чрез който те привличат нови жертви.

Организациите с йерархична структура обикновено плащат на специализирани членове от организацията, които да изпълнят тази дейност, или на външни изпълнители под формата на „възнаграждение за услуга“. Лицата, занимаващи се с набирането,

получават определена сума за всяка новопривлечена жена, както и бонус, ако секс работничката се справя добре. Възнагражденията варират от 100 до 250 евро за привлечена работничка, а бонусът може да достигне и до 500 евро. Инвестираните в дейността по набирането средства се приемат за текущи разходи и се покриват от генерирания приход. В някои случаи разходите по набирането могат да бъдат спестени, например чрез принуждаване или манипулиране на независима проститутка да работи за мрежата или в случаите, когато самите жени търсят този вид работа.

Един обичаен разход, който е тясно свързан с етапа на набирането, е този за разкрояване и лична грижа за новопривлечените жертви (закупуване на марково облекло, аксесоари и козметика). Тези разходи варират от 500 до 1500 евро в зависимост от начина на действие на трафикантите. Работещият на открито сегмент е по-невзискателен, докато за сегмента на закрито и луксозната проституция тези разходи са от основно значение. За луксозните секс работнички могат да се наложат и по-скъпи инвестиции, като например пластична хирургия.

Транспортните разходи, както в страната, така и в чужбина, очевидно играят второстепенна роля за операциите на българските трафиканти, тъй като българските граждани имат право да пътуват в Европейския съюз без визи, а разходите за пътуване в рамките на общността намаляха съществено с навлизането на нискобюджетните полети. На вътрешния пазар, ако осигуряването на секс услуги изисква транспортиране до друга локация, този разход се покрива или от секс работничката, или от сводника, или се прибавя към цената на услугата. Сводниците могат да встъпят в специални договарености с таксиметрови шофьори или самите те да осигурят транспортирането. Транспортните разходи при трансграничния трафик обикновено се покриват от трафикантите.

Най-съществените разходи за трафикантите са свързани с **етапа на експлоатация**. Те включват настаняване, разходи за осигуряване на достъп до клиенти, проследяване и контрол на секс работничките, защита, прикриване на престъпната дейност, корупция и изпиране на парите.

Разходите за осигуряване на достъп до клиенти са едни от най-съществените разходи в трафикантските операции. В зависимост от начина на дейст-

вие, те могат да включват плащания за придобиване на достъп до изгодни локации на улицата, витрина в квартал на червени фенери или място в известен еротичен клуб, публичен дом или салон за масаж. Разходите за онлайн реклама и плащанията на таксиметрови шофьори, портиери на хотели или рецепционисти за насочване на клиенти също могат да бъдат включени в тази категория.

Печелившите локации в хотели, мотели и клубове в чужбина и в България често се контролират от групи с йерархична структура, а другите актьори в трафикантския бизнес обикновено получават достъп до тях срещу определена такса. Дори и ако локацията не е контролирана от организирана престъпна група, трафикантите и сводниците обикновено трябва да платят такса, за да си осигурят възможност да работят необезпокоявани. Таксата, която се плаща на собственика или управителя на локацията може да бъде фиксирана или според броя на обслужените клиенти (напр. 5 евро на клиент).

Сезонната проституция в хотелите по курортите на черноморското крайбрежие се характеризира със силна конкуренция между престъпните мрежи, която движи цените на добрите локации с достъп до клиенти нагоре. В резултат на това управителите на хотели често изискват авансово плащане, за да осигурят на проституиращите работа в защитена среда с достъп до клиенти. Таксата за една секс работничка да работи в хотел в черноморски курорт може да варира от 2500 до 3125 евро на месец (или 125 евро на нощ за хотел на първа линия) и се плаща предварително. Колкото по-близо до плажа е хотелът, толкова по-висока е таксата. Таксата за работа в еротичен клуб е около 1125 евро на месец за секс работничка. В някои случаи от трафикантите се изисква да заплатят авансово фиксирана такса, последвана от месечни или седмични плащания. Като алтернатива може да бъде платена обща сума за определен период от време, напр. за целия летен сезон. Сумите варират в зависимост от локацията и реномето на заведението. Докато хотелите и клубовете в най-добрите български летни курорти могат да струват до 3750 евро на месец, по-малките и отдалечени хотели и мотели, използвани на час от уличните проституиращи, таксуват едва от 2,5 до 5 евро на услуга.

Осигуряването на достъп до доходоносни витрини, публични домове, салони за масаж и подобни

заведения в квартали на червените фенери в западноевропейските градове, също често изисква авансово плащане на такси. Съобщаваните еднократни разходи са между 2000 и 3000 евро, които се плащат на посредници с дълготрайно присъствие в бизнеса и с установени социални и бизнес контакти.

Друга опция за трафикантите е да наемат апартаменти или къщи, където секс работничките да водят клиенти. Разходите варират силно в зависимост от локацията. Този вариант е по-често използван в сегмента „на закрито“ и при луксозната проституция, и може да бъде прилаган както при вътрешния, така и при трансграничния трафик.

И накрая, много трафикантски организации разчитат силно на онлайн рекламата за привличането на клиенти. За реклама на сексуални услуги се използват различни сайтове, социални платформи и онлайн мобилни приложения. Онлайн рекламата може да е напълно безплатна или да струва едва няколко евро на седмица, което е пренебрежимо малко в сравнение с таксите за достъп до публичен дом или подобно място за сексуални услуги. Сексуалните услуги могат да бъдат доставяни в нает апартамент, в жилището на клиента или в хотел. Наред с това, организациите, занимаващи се с луксозна проституция често инвестират и в промотирането на техните „модели“ с цел да увеличат тяхната популярност и, по този начин, тяхната продаваемост. За целта те инвестират в професионални фотосесии, снимки на кориците на списания, модни дефилета и конкурси за красота.

Разходите за придобиване на клиенти могат да включват и плащания за външни посредници, които да насочват клиенти. Например, в българските летни курорти трафикантските мрежи плащат по 15 евро на таксиметров шофьор, портиер на хотел или на работник в казино за насочен клиент.

Проследяването, надзорът и контролът над секс работничките са друг вид разходи, свързани с етапа на експлоатация, макар че тяхното остойностяване невинаги е лесно. Тези разходи са основно свързани със строгото отчитане на обслужените клиенти и надлежното събиране на предварително договорения дял от спечеленото от секс работничките. В случаите на насилствено склоняване, задачите по проследяването и контрола включват и предотвратяване на бягството на жертвата или свързването ѝ със съответните органи. В зависи-

мост от сложността на операциите по трафика, тези задачи могат да бъдат изпълнявани от самите трафиканти или от техни доверени лица. Независимите трафиканти и членовете на свободните мрежи често изпълняват тези задачи лично.

Организациите с йерархична структура обикновено имат доверени лица, които управляват дневния график на жените и ежедневното събиране на спечеленото. Използването на такива надзорници и събирачи на пари служи и за прикриване на пряката връзка между секс работничките и организаторите на трафика. В България, спечелените от жените пари обикновено се събират ежедневно в брой от лицата, занимаващи се със защитата и транспорта. В сегмента на луксозната проституция тези задачи се изпълняват от букърите, които се занимават с контактите между жените и клиентите. Българските трафиканти в Западна Европа използват различен начин на действие, при който тази роля често се поверява на доверени секс работнички (т.нар. „първо момиче“), на управителя на заведението за секс услуги, където са поставени жертвите или на „мадам“ – при витрините в кварталите с червени фенери в Белгия и Нидерландия.

Тясно свързани с проследяването и контрола са разходите за **защита на секс работничките**. Независимите трафиканти и групите, организирани на семейния принцип, се грижат лично за безопасността на жените и за опазване на спечеленото от тях от агресивни клиенти и от конкуренцията. Но особено в работещия на открито сегмент, те често са подложени на рекет от страна на по-големи организирани престъпни групи, специализирани в използването на насилие. Плащанията към такива по-големи групи варират от 8 евро на ден до 65 евро на месец за всяка секс работничка.

По подобен начин, членовете на гъвкавите мрежи отговарят за техните собствени секс работнички, но се обединяват помежду си, когато трябва да се справят с конкурентни групи. Когато трафикантите плащат за място на техните секс работнички в публичен дом или в друго заведение за сексуални услуги, защитата е включена в цената. Групите с йерархична структура обикновено имат членове, които са натоварени с тези задачи и, както бе вече споменато, те често са натоварени и с проследяването и контрола върху секс работничките, събирането на парите и транспорта. На всеки пет или шест работнич-

Таблица 1. Примери за разходи на престъпните организации, занимаващи се с трафик на хора

Вид разходи	Стойност	Бележки
Разходи за разкрасяване I	От 1500 евро	Фризьор, марково облекло, аксесоари, козметика и др.
Разходи за разкрасяване II	3600 – 4500 евро	Уголемяване на бюста
Логистика I	От около 100 евро	Самолетен билет до голям европейски град с нискотарифна авиокомпания
Логистика II	От около 100 евро	Гориво и едно спиране в мотел на 2000 км.
Логистика III	От около 120 евро	Един билет за автобус от София до голям западноевропейски град
Наем	От 550 евро/месец	Апартамент с няколко спални в квартал на червени фенери в голям западноевропейски град
Лихви I	10 % до 20 %, на седмица	При заем от голяма трафикантска мрежа
Лихви II	50% или повече %, на седмица	При заем от лихвар
Такси за паричен трансфер	10 – 100 евро	На транзакция, в зависимост от изпращаната сума
Авансово плащане за поставяне на една секс работничка в еротичен клуб	1125 евро/месец	България, курорти по Южното Черноморие
Ползване на хотелска стая с клиент, за час	3-5 евро/клиент	Хотел, нисък сегмент, в града
Авансово плащане за поставяне на една секс работничка в еротичен клуб (отлична локация)	7500 евро/сезон	България, курорти по Южното Черноморие
Авансово плащане за поставяне на една секс работничка в хотел с достъп до клиенти	2500 до 3125 евро/месец	България, хотел в Черноморски курорт
Посредническа такса за поставяне на една секс работничка на витрина в квартал на червени фенери	2000 – 3000 евро/за секс работничка	Витрина в квартал на червени фенери в голям западноевропейски град, еднократна такса
Наем на хотелски стаи (разрешение да работи)	1000 евро/седмица за секс работничка	В голям западноевропейски град, в зависимост от хотела
Такса за защита (рекети)	2500 евро на седмица на човек	Хотел в голям западноевропейски град
Наем на витрина в квартал на червени фенери	От 500 евро на седмица	Квартал на червени фенери (голям белгийски и/или холандски град)

Източник: Център за изследване на демокрацията.

ки има по две лица, които се занимават с ежедневното управление, координацията, надзора и събирането на парите. Повечето от йерархично организирани групи, изглежда, поддържат

в своите редици и т.нар. „наказателни бригади”, които са част от работната група. Те получават месечно заплащане и са специализирани в използването на насилие.

Разходите за корупция принципно могат да се отнесат към категорията на разходите за защита. Различните действащи лица в трафика на хора използват корупцията в различна степен, според специфичните си нужди. Плащанията за корупция стават много по-необходими в случай на инцидент, оплакване от членове на семейството на жертвата и започване на разследване от страна на полицията и съдебните органи. Тези плащания се извършват пряко или с помощта на посредници. Типични обекти на корупция са служителите от правоприлагащите органи и, в по-малка степен, съдебните органи. Често срещана практика е и някои полицейски служители сами да налагат „такса спокойствие“ на секс работничките и на техните сводници.

Групите с йерархична структура, които организират по-сложни трафикантски операции, имат допълнителни **разходи, свързани с прикриването на дейността си от властите**. В сегмента на луксозната проституция тези разходи могат да включват инвестиции в сложни схеми със законни бизнес структури – назначаване на подставени лица за собственици и управители, регистрация на официален бизнес, например агенция за модели или модна агенция, както и за организирането на кастинги, модни дефилета или рекламни кампании. Но използването на законни бизнес структури не е ограничено само до този сегмент. Престъпните групи, които инвестират и контролират еротични клубове, салони за масаж и подобни заведения, използват сходни методи и регистрират фиктивни компании с подставени лица, които се представят за собственици и управители. Жените, работещи в тези клубове, хотели и други заведения, имат трудови договори като танцьорки, масажистки или офис асистентки. Използването на такива законни фирми за фасада също води до различни разходи, които са типични за нормалния законен бизнес – наем на офис, счетоводни и правни услуги, сметки за консумативи, заплати за персонала и др. През последните години мрежите за трафик на хора, които са се установили трайно в чужбина, също показват тенденции към използването на законни бизнес структури чрез наемане или инвестиране в барове, клубове, ресторанти и секс заведения в различни западноевропейски градове.

Печалба и поделяне на печалбата

Подобно на разходите, приходите от трафика варират в зависимост от начина на действие на тра-

фикантите, пазарния сегмент и страната, в която се оперира. Договорките за поделяне на печалбата между трафикантите и секс работничките също варират в зависимост от начина на действие.

Цените на вътрешния пазар са значително по-ниски в сравнение с цените в чужбина. Секс работничките в сегмента „работа на открито“ в страната, които работят на улицата или водят клиентите си в евтини мотели или хостели, таксуват между 7 и 15 евро в зависимост от услугата. Услугите в сегмента „работа на закрито“, извършвани в клубове, хотели, наети апартаменти и частни жилища струват между 50 и 200 евро. В летните и зимни курорти цените могат да достигнат до 200 евро на сеанс. Сегментът на луксозната проституция, който включва жени, осигурявани за богати клиенти от агенциите за модели, може да таксува от 300 до 500 евро в зависимост от продължителността на ангажимента (напр. 2-4 часа, цяла нощ или за уикенда). В чужбина цените варират в зависимост от държавата (напр. цените в Гърция са по-ниски отколкото в Германия) и според локацията (напр. витрина или услуги на повикване). Цените в сегмента „на открито“ варират между 30 и 50 евро на сеанс. Цените в сегмента „на закрито“ се движат в диапазона от 50 до 100 евро на час в евтините мотели и хотели, и достигат до 150-400 евро за витрини в район на червени фенери, в наети апартаменти и в хотели с добра локация. Цените за луксозните секс работнички в чужбина започват от 400 евро и достигат до 3000 евро, но ангажиментите са по-продължителни – напр. за цяла нощ, уикенди и т.н. Редовните клиенти могат да получат отстъпка, най-често около 5 %.

Секс работничките в различните пазарни сегменти обслужват и различен брой клиенти. Докато една работничка в сегмента „на открито“ обслужва между 7 и 20 клиента на ден, клиентите в сегмента „на закрито“ са обикновено между двама до шестима мъже на ден. Луксозните компаньонки работят с един до шест клиента на седмица, като седмиците им са пет или шест-дневни. Броят на клиентите варира за отделните работнички, но също така зависи и от редица други фактори – локация, ден от седмицата и сезон, поради което трафикантите непрекъснато търсят по-доходни локации или по-добри работнички. Въпреки това, работещите в чужбина трафиканти в сектора „на закрито“ оценяват своя **среден месечен доход от една работничка на 15 000 до 45 000 евро**.

Таблица 2. Ценови диапазон за секс услуги по пазарни сегменти

Пазарен сегмент	Ценови диапазони (евро)		Брой клиенти на секс работничка
	Вътрешен пазар	ЕС/ Западна Европа	
Проституция на открито	7-15	30-50	7-20 на ден
Проституция на закрито	50-200	50-400	2-6 на ден
Луксозна проституция	300-500	400-3000	1-6 на седмица

Източник: Център за изследване на демокрацията.

Договорките за поделяне на приходите са различни в зависимост от вида на трафикантската организация и начина на действие на трафикантите. При независимите трафиканти и сформираниите на семейния принцип групи, по-честата практика е да задържат под различен претекст всичко, спечелено от секс работничките – или защото трафикантът и жертвата са в някакъв вид интимни отношения, или под претекст, че той се грижи за „семејните пари“, или защото обявява, че събира и пази парите от името на жертвата до връщането ѝ в България. В много от тези случаи трафикантите използват измама, манипулация, принуда и дори физическо насилие над жертвата. В този случай сводникът покрива всички разходи по трафикантската операция от спечеленото от секс работничките и задържа печалбата за себе си.

По правило, йерархичните групи и свободните мрежи използват по-рядко методи на физическа принуда и се договарят предварително със секс работничките за подялбата на приходите. Делът от спечеленото, който остава за секс работничките, варира между 20 и 50 %. Повечето от респондентите съобщават, че се очаква трафикантите да покрият всички свързани с дейността разходи от техния дял – осигуряване на достъп до клиенти, защита и контрол, транспорт и квартира. По принцип, секс работничките обикновено запазват за себе си получените подаръци и бакшиши. Проституиращите, които генерират по-големи приходи, могат да бъдат възнаградени с бонус – увеличаване на дела от спечеленото (въпреки че този дял

никога не надхвърля 50 %) или други стимули, например допълнителна почивка.

Организациите с йерархична структура, които контролират публични домове или други места за секс услуги (особено тези, които са с доходна локация), понякога разпределят печалбата по различна схема. Вместо да се договарят предварително за подялба на приходите, те изискват плащане на фиксиран аванс. Така например, организациите, които контролират еротични клубове в курорта „Слънчев бряг“ в България, искат авансово плащане от 7500 евро на секс работничка за три месеца през летния сезон. Подобни уговорки за авансово плащане, вариращо от 2500 до 7000 евро на месец, са съобщавани за хотели и еротични клубове и в други курортни зони, както и в чужбина. Тези авансовите плащания покриват разходи за наем на мястото и за осигуряването на защита от агресивни клиенти, конкурентни групи и държавни органи. Наемите, получавани от крайните собственици на подобни еротични клубове с добра локация по българското крайбрежие, достигат до 30 000 евро на месец.

Договорките за поделяне на приходите се изпълняват много стриктно и трафикантите често налагат ежедневно отчитане и контрол. Така например, когато уговорките с клиенти се правят през интернет, лицата, които са натоварени със осигуряването на защитата и събирането на приходите, получават достъп до профила на жените и понякога общуват пряко с клиентите. В други случаи секс работничките имат надзорници, които ежедневно и стриктно отчитат клиентите и приходите. Жените, които са хванати в укриване на доходи, често биват наказвани да работят без възнаграждение за определен период от време. В редки случаи те могат да бъдат подложени на физическо насилие, но като цяло този метод по-скоро се избягва, защото секс работничките могат да се оплачат пред властите за малтретиране.

Методите за **изпиране на пари и реинвестиране на печалбата** от трафика на хора в масовия случай рядко се отличават със сложност, особено при независимите трафиканти и гъвкавите мрежи. По-голямата част от парите биват харчени за разточителен живот или наркотици. Спечелените в чужбина пари често се връщат в България като се изпират чрез покупки на дизайнерски дрехи, електроника и луксозни автомобили. Закупуването на недвижим имот и земя в България продължава да бъде

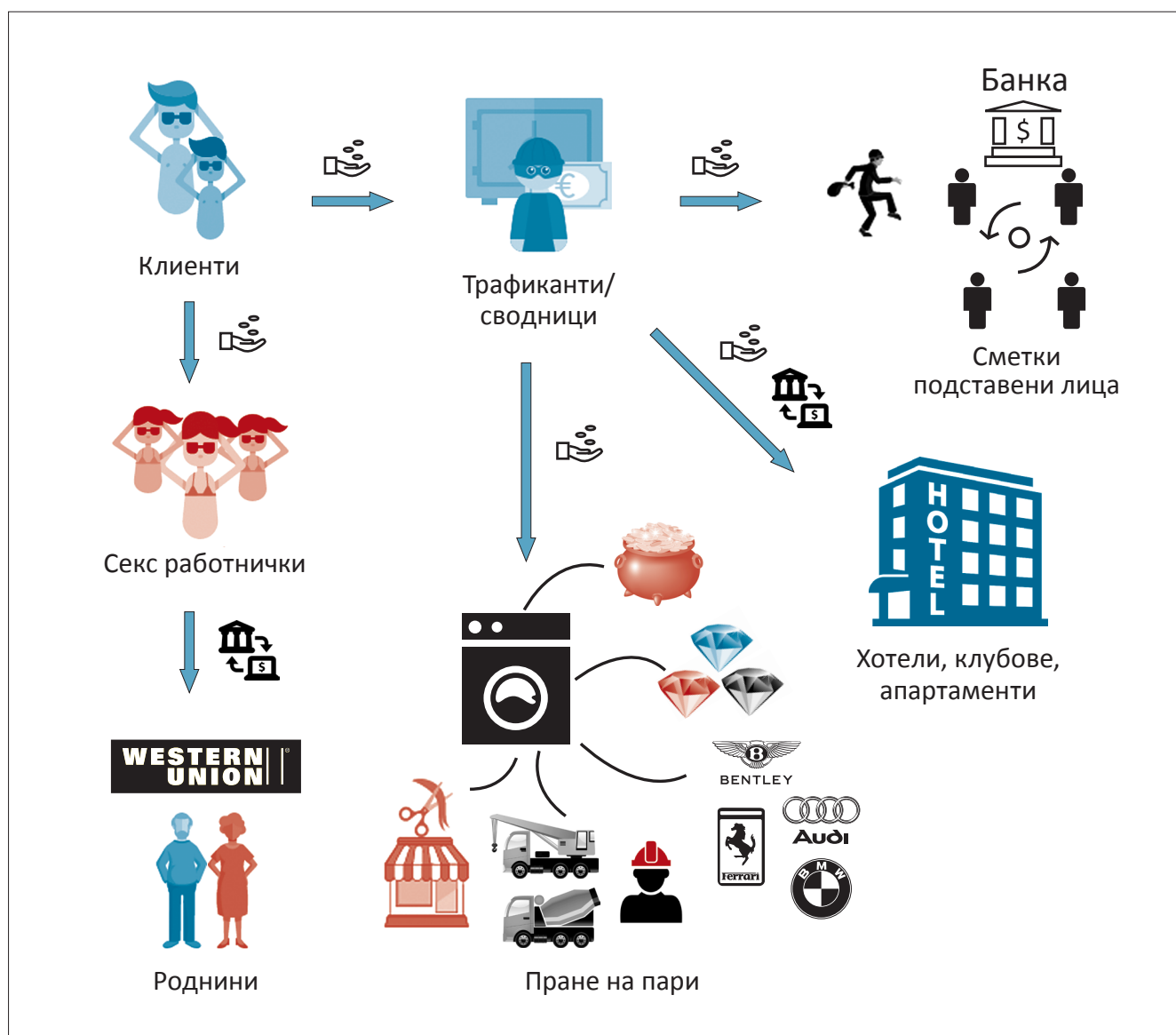
популярно, както сред трафикантите, така и сред секс работничките.

Трафикантите, които са част от по-сложни организации, са склонни да инвестират в различни търговски заведения като ресторанти, малки магазини или фризьорски салони. Инвестициите в законни фирми могат да служат за различни цели, включително изпиране на приходите и осигуряване на законно основание за пребиваване в чужбина. Фризьорските салони и салоните за масаж често се използват и за набиране на нови секс работнички. Използват се и прехвърляния на ценности под формата на различни дарения и/или препродажби чрез кръг от подставени получатели. Организаторите в групите с йерархич-

на структура понякога разработват и по-сложни и разнообразни законни бизнес портфейли с инвестиции в различни сектори като хотелиерство, строителство, селско стопанство, търговия с бижута, фитнес салони и др. Строителството в големите градове, както и в популярните зимни и летни курорти и в близост до тях, е широко използван метод за изпиране на пари.

Като цяло, по-голямата част от приходите се инвестират и изпират в България, но в последните години се забелязва и тенденция към инвестиции в чужбина. По-ранни проучвания показват, че през първото десетилетие на XXI век е имало много случаи на инвестиции в недвижими имоти в Гърция, Кипър и дори в Испания, Италия и Гер-

Фигура 3. Типични потоци на приходите от трафик на хора

мания³. Налице са силни индикации за положителната връзка между сложността на групите на организираната престъпност и тяхната склонност да инвестират в недвижими имоти и бизнеси в чужбина – както за прикритие, така и за инвестиция в устойчивостта и разширяването на трафика. Тези инвестиции могат да включват барове, клубове и кафенета, често използвани за социални контакти на престъпната мрежа и/или доставяне на секс услуги. Някои експерти са на мнение, че подобна тенденция се заражда и сред независимите трафиканти.

Влияние на интернет върху функционирането и финансирането на трафика на хора

Широкото проникване на интернет базираните услуги, като например (анонимни) приложения за споделяне на текстови съобщения и страници в социалните мрежи има пряко отражение и върху сексуалния трафик в България и чужбина. Преди всичко, онлайн рекламата дава възможност за по-евтино привличане на клиенти, тъй като намалява конкурентното предимство за достъп до установени и доходни локации. Това обстоятелство, особено в София и чужбина, допринесе ефективно за постепенното разпадане на съществуващото картелиране на пазара на сексуалните услуги от организираната престъпност и увеличаването на дела на независимите сводници и секс работнички⁴. Освен това, интернет дава възможност да се разшири и достъпа до потенциални нови работнички, тъй като осигурява нов набор от възможности за набелязване и осъществяване на контакт с потенциални жертви⁵. Същевременно, интернет увеличава и риска за независимите трафиканти и секс работнички поради възможността те да бъдат лесно проследени и набелязани за мишена от групите с йерархична структура, от конкуренти или от правоприлагащите органи. Последното е особено валидно за градовете с относително малки пазари на проституция.

Така например, интернет може да предлага безбройни възможности за набиране на жертви и разширяване на клиентелата, но той е лишен от типичните механизми за установяване на доверие в реална среда. Затова не е изненада, че както при трафикантите, така и при секс работничките, отношението към интернет варира силно в зависимост от личните предпочитания и разбирането за риск, както и от опита с конкуренти и прилагането на закона. Докато някои разчитат изключително на онлайн канали, други ги игнорират напълно. Въпреки това обаче, интернет е доказал стойността си за някои операции, дотолкова, че да бъдат наемани външни ИТ експерти, които да осигуряват на трафикантите възможност да ползват в пълен обем предимствата и да свеждат до минимум рисковете от разкриване в мрежата.

Интернет услугите се използват предимно за привличане на клиенти. Много независими трафиканти и секс работнички предлагат услугите си и привличат клиенти чрез различни онлайн канали. Акаунтите в социалните медии (обикновено с фалшиви имена) се използват за привличане на клиенти от секс работничките чрез флирт; те могат да се организират и във Фейсбук групи, където сексуалните услуги се договарят и уреждат директно с клиентите. Създават се и Фейсбук страници, в които момичетата рекламират законния параван на дейността си, например масаж. Договорянето с клиента обикновено се извършва по Скайп или други подобни платформи. Това позволява клиентът да бъде видян и неговата надеждност да бъде преценена.

Престъпните организации за трафик и проституция използват интернет за надзор и контрол върху секс работничките. Жертвите могат да получат указания да регистрират акаунти и профили в сайтове за запознанства, които са популярни в страната, където те работят – например Badoo, eLove Dates, Tinder (за Западна Европа) и Grime, Elmaz, Adam and Eva (за България). Акаунтите се контролират от трафикантите, като в някои случаи организаторът наема експерт, който да обслужва техническия аспект по управлението на акаунта. Тези

³ Bezlov, T., Yordanova, M., & Stoyanova, N. *Corruption and trafficking in women. The case of Bulgaria*. Sofia, 2016.

⁴ Оценка на заплахата от сериозната и организираната престъпност 2010 – 2011. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

⁵ Иванова, С. Подобряване и споделяне на знанието за ролята на Интернет в процеса на трафик на хора: Национален доклад за България. София: Център за изследване на демокрацията, 2017.

експерти са обикновено външни за организацията и не са ангажирани на пълен работен ден. Дейностите по контрола и надзора включват опериране с акаунтите на секс работничките, изпращане на съобщения от тяхно име, указания да не трият чат съобщения с клиенти, редовна проверка на съдържанието на чатове. По този начин информационните и компютърни технологии намаляват разходите за надзор и контрол.

Йерархичните организации се възползват от интернет, за да проследяват и наемат независими секс работнички, използващи сайтове за запознанства. Вербовчиците проверяват редовно известните сайтове и набелязват потенциални нови обекти, които да бъдат убедени да се присъединят към тяхната мрежа. След като жертвата е веднъж набелязана, следват типичните тактики за набиране – манипулация и принуда. Независимото предлагане на сексуални услуги през сайтовете за запознанства и други сайтове, особено в по-малките градове, обикновено продължава кратко – до няколко месеца, преди секс работничката да бъде „засечена“ от местна криминална група или мрежа.

Финансово разследване на престъпленията с трафик на хора

Трафикът на хора е високодоходна престъпна дейност, задвижвана едновременно от възможностите за печалба и търсенето на секс услуги. Този факт се изтъква и от Европейската комисия, за да се подчертае необходимостта от проследяване на парите при разследване на трафик на хора. Член 9 от *Директивата относно борбата и предотвратяването на трафика на хора и защитата на жертвите от него* постановява, че държавите членки трябва да предприемат всички необходими мерки, за да осигурят наличието на ефективни инструменти за разследване, които да са на разположение на следствието и прокуратурата, както и че следствието и прокуратурата не трябва да разчитат единствено на жалбите или показанията на жертвите⁶.

Въпреки това, дефицитите в разследващия капацитет на българските органи при работата със сложни финансови престъпления и провеждането на ефективни финансови разследвания остават предизвикателство, както за полицейските служби, така и за прокуратурата. Недостатъчният капацитет се потвърждава, както от външни оценки, така и от самите институции. По отношение на делата за пране на пари, в годишния си доклад за 2016 г. прокуратурата признава, че те често са проблемни поради неефективния прокурорски надзор над разследването, смени на разследващия прокурор и свързаните с това забавяния; трудности при събирането на доказателства за извършените престъпления и внасянето на обвинение в съда; недостатъчни усилия за обстойна и своевременно идентификация и изземане на имуществото на разследваните юридически и/или физически лица.

Анализ от 2016 г. на Програмата за подкрепа на структурните реформи към Европейската комисия стига до заключението, че „съществува голяма празнота във експертизата по отношение съвременните техники за финансово разследване от правоприлагащите органи“⁷. По отношение на полицейските разследвания, свързани с пране на пари, докладът отбелязва още, че полицията няма свои собствени финансови експерти и често разчита на външни специалисти с минимална финансова квалификация и с опит, който е достатъчен да разтълкува определени финансовите документи, но е негоден да проведе или подпомогне едно пълноценно финансово разследване.

Трудностите при провеждането на финансови разследвания и повдигане на обвинения за сложни финансови престъпления в съдебната зала личат и от данните на националната съдебна статистика. Присъдите за пране на пари в България остават малко в сравнение с броя на наложените наказания за други от посочените в Таблица 3 престъпления. Трябва да се отбележи, че практиката за започване на разследване за пране на пари едновременно с разследването на основното престъпление все още е рядко прилагана. В същото време, разследването и доказването в съда на престъпления за пране на пари остава трудно и това се потвърждава от малкия брой присъди.

⁶ Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, OJ L 101, 15.4.2011.

⁷ Structural Reform and Support Service, European Commission. *Independent analysis of the structural and functional model of the Prosecutor's Office of the Republic of Bulgaria*. Brussels, 2017.

Таблица 3. Постановени присъди за избрани престъпления в българските съдилища през 2016 г.

Видове престъпна дейност	Вид на присъдата				
	Ефективна	Условна	Пробация	Глоба	Друга
Корупция	26	225	103	113	63
Организирана престъпност	52	68	1	4	6
Трафик на хора	12	23	1	8	0
Трафик на наркотици	556	1 136	62	1 486	111
Изпиране на пари	7	6	1	7	0
Престъпления срещу данъчната система	84	943	65	298	67
Фалшива валута и платежни инструменти	65	207	5	64	7
Злоупотреба с фондове на ЕС	7	23	2	45	0
Общо	809	2 631	240	2 025	254

Източник: Прокуратура на Република България, 2016 г.

Съотношението на докладите за съмнителни операции, получени от Националното звено за финансово разузнаване – Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване“ към Държавна агенция „Национална сигурност“ (САД ФР на ДАНС) – към броя на регистрираните обвинения в изпиране на пари за една година, могат да се приемат като косвен индикатор за ефективността на финансовото разследване в страната. През 2016 г. Дирекцията е регистрирала 2987 доклада за съмнителни операции, докато за същата година прокуратурата е внесла в българските съдилища 14 обвинения за изпиране на пари⁸.

Представените данни обрисуват общата обстановка на дефицит във финансовите разследвания и същевременно дават ценен поглед към особеностите на разследванията на трафик на хора. По правило, разследвания за пране на пари в ГДБОП и ГДНП се провеждат по преценка за всеки отделен случай, а не систематично. На този фон, на финансовите разследвания все още се гледа като на област, запазена за експерти специалисти, а не като на интегриран метод, който следва да бъде използван от разследващите органи.

Много от тези дефицити се коренят в сегашните структурни и функционални модели на отговорните институции и по-конкретно ГДБОП и Прокуратурата на РБ. След поредицата от структурни реформи на ГДБОП, понастоящем дирекцията е със силно централизирана структура и ограничени ресурси за осъществяване на самостоятелни разследвания на местно ниво. Основният капацитет и експертиза за разследване остават централизирани в София, поради което повечето от големите и сложни случаи се поемат от централната структура в столицата. По този начин разследването губи предимствата от работата на място, извършвана от специалисти с познаване на местния контекст и ситуация.

Всички служители, работещи по линия на прането на пари, са съсредоточени в централата на ГДБОП в София, където ограничен брой експерти трябва да покриват всички финансови разследвания свързани с организирана престъпност. Според събраните данни, свързаните с трафика на хора разследвания за пране на пари са две или три на година и обикновено се провеждат в рамките на съвместни екипи за разследване⁹ по линия на Европол или

⁸ Държавна агенция „Национална сигурност“. 2016. Годишен доклад за дейността на специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване“. София, 2016.

⁹ Joint investigation teams.

други механизми за международно полицейско сътрудничество. Като цяло се приема, че този тип разследвания от страна на ГДБОП имат роля в случаите, свързани с трансграничния трафик, докато случаите, свързани с вътрешния трафик, попадат в обхвата на компетенциите на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество¹⁰.

В много случаи липсата на достатъчно ресурси и вътрешно-ведомствена експертиза в ГДБОП ограничават мащаба на финансовите разследвания, особено на тези със силно изразени международни измерения, до обикновен анализ на мрежата, като например проследяване на трансграничните преводи и разплащания. Обикновено не се предприемат по-нататъшни анализи. Разследванията върху използването на структури на законния бизнес за прикриване на престъпни дейности и приходи от престъпления са затруднени и поради налаганите от закона ограничения за достъп до данъчна информация от страна на полицейските служители. Недостатъчният личен състав и липсата на по-задълбочена специализация на разследващите полицаи принципно водят до пренебрегване на финансовите аспекти на трафика на хора.

Понастоящем делата, свързани с изпиране на пари и организирана престъпност, се водят от Специализираната прокуратура, докато всички останали случаи отиват в окръжните прокуратури. Последните данни сочат, че през 2016 г. Специализираната прокуратура е започнала само пет нови досъдебни производства по случаи за изпиране на пари, докато най-голямата част от подобни разследвания се поема от Софийска градска прокуратура.

Част от проблема в България лежи във функционалното разпределение на задачите в рамките на прокуратурата, наложено от НПК, при което производствата за трафик на хора обикновено се поемат от районните прокуратури, а тези за изпиране на пари – от окръжните прокуратури. По подобен начин, в Специализираната прокуратура разследването на изпиране на пари се отделя от това на предикатното престъпление и се възлага на друг прокурор. Специализираната прокуратура, подобно на ГДБОП, е централизирана структура без ре-

гионални служби, което, наред с останалото, води след себе си логистични и практически пречки от различен характер, когато досъдебните производства трябва да бъдат провеждани извън София.

Обичайна практика е по време на досъдебните производства материалите по линия на пране на пари да се отделят от материалите за трафика на хора и да се събират в отделно дело, което се възлага на различен прокурор в съответната окръжна прокуратура или в Специализираната прокуратура. Това разделяне на материалите често води до прекъсване в работата по разследването и е една от причините за малкия брой приключени производства за пране на пари. Нещо повече, процесуалното изискване за разделяне на производството по предикатното престъпление от това за прането на пари и прехвърлянето им от районната прокуратура към окръжната може да намали стимула за събиране на доказателства по финансовото разследване. Допълнителен проблем е, че редица съдии изискват влязла в сила присъда за предикатното престъпление, за да допуснат разглеждането на обвинение за пране на пари.

Наред с това, едно от неочакваните последствия от въвеждането на системата за случайно разпределение на делата в прокуратурата е намаляването на ефективността в разследванията за изпиране на пари. Тази система е въведена с основна цел да предотврати корупцията, конфликта на интереси и търговията с влияние. Според направения анализ на Програмата за подкрепа на структурните реформи към Европейска комисия обаче, системата на случайно разпределение има неблагоприятно въздействие върху качеството на разследванията за пране на пари, тъй като тя възпрепятства специализацията на магистратите. Така например, системата допуска дела с голяма сложност да бъдат възложени на случаен принцип на прокурори с по-малък опит и по този начин излага на риск успешното разследване. Наред с това, случайното възлагане означава, че един прокурор може да не успее да натрупа практически опит и експертиза в дела за изпиране на пари, тъй като няма гаранция, че ще продължи да работи в тази конкретна област. Това се оказва особено критично при финансовите разследвания, напр. изпирането на пари, които обикновено изискват специфични умения и практически опит.

¹⁰ В действие от 19.01.2018, по-рано – Комисия за отнемане на незаконно придобитото имущество.

Препоръки

Ефективното противодействие на престъпния феномен „трафик на хора“ е невъзможно без целенасочени усилия за премахване на неговите финансови устои. Именно за това, финансовите разследвания играят незаменима роля при наказателното преследване, което е признато както на европейско, така и на международно ниво. Българските институции официално приемат и подкрепят подхода за следване на парите от престъпни дейности, но бързата адаптация на организираната престъпност, както и съществуващите дефицити в действащите правна и институционална рамка ограничават неговото пълно и ефективно прилагане.

Един страничен ефект от нарастващото използване на законни бизнес структури за улесняване на трафика на хора за сексуална експлоатация е по-високото ниво на сложност, тъй като законни и незаконни финансови потоци се преплитат още при самото извършване на престъпната дейност. Тези нови тенденции се съчетават с липсата на капацитет за финансови разследвания от страна на правоприлагащите органи, което понастоящем се компенсира чрез наемането на външни експерти с неясни знания и ефективност. За справяне с проблема има голяма необходимост от **набиране, обучение и използване на допълнителни полицейски служители**, способни да провеждат **сложни финансови разследвания**.

Настоящата институционална организация и, по-конкретно, функционалното разпределение на задачите в прокуратурата, където разследванията на първоначалното престъпление и това за пране на пари обикновено се водят от различни прокурори, възпрепятства паралелните финансови разследвания, които са от изключителна важност за своевременното установяване и обезпечаване на престъпно имущество. В тази връзка, подходът за следване на парите трябва да бъде напълно институционализиран, така че успоредно с всички разследвания за трафика на хора да бъдат провеждани и разследвания за прането на пари. В краткосрочен план това може да бъде постигнато чрез **въвеждането на по-добри работни механизми за координация** в системата на прокуратурата, както и с другите свързани с проблема институции (напр. с Комисията за противодействие на

корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество). Трябва да се помисли и за **въвеждане на корективи в принципа на случайно-то разпределение на делата в прокуратурата**, за да се подсигури възлагането на производствата за пране на пари на прокурори с подходящ опит и умения за работа по такива дела.

За своевременно установяване и обезпечаване на незаконното имущество придобито от престъпна дейност, особено по делата свързани с организираната престъпност, водещите прокурори в Специализираната прокуратура трябва по-често да упражняват проактивен надзор, както върху разследването на предикатното престъпление, така и върху финансовите разследвания, като дават указания на подходящо обучени служители и следователи за събиране на съответните финансови доказателства и за установяване на пълния размер на имуществото на заподозрените. Създаването на **регионални звена на Специализираната прокуратура** би подобрило координацията и проследяването на разследванията и би ускорило събирането на доказателства.

Понастоящем, основният обем от финансовите разследвания с цел изземане на имущество, свързано с организираната престъпност, се насочва към Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество. Това обаче създава редица проблеми, свързани с координацията на разследването на основното престъпление и свързаните с него финансови операции за своевременното проследяване и замразяване на престъпното имущество. Така наречената „гражданска конфискацията“ на незаконно имущество е мощен инструмент в борбата с организираната престъпност, но международният опит сочи, че структурите с подобни компетенции обикновено са институционално и оперативно разположени в прокуратурата или полицията. В България институционалният подход към „гражданската конфискация“ не следва тези установени практики и тези правомощия бяха възложени на отделна независима агенция. В дългосрочен план би следвало да се обсъдят възможностите за поставяне на **т.нар „гражданска конфискация“** в рамките на правомощията на институциите, които са натоварени с разследването и на воденето на съответните производства за предикатните престъпления.

